

Bia tüanatma ena internet?

vor disan problema, bobar soin ná zo leba, izzar gest bichte, ma furse habarda gëtt nèt sovl peso, umbróm bar soinda gest gibónt. Ma est, ke ena internet berapar auz vodar bèlt, saibar draukhent bia bichte 'z iz.

Ma bia saibar girift zo haba internet in da gántz bèlt? Allz hatt ägihëft bintsche mearar baz vor 50 djar, atz 29 von otóbre 1969, benn, in di universitét vo Los Angeles, in California (Amérika) a student vo 21 djar un so professor soin gest ná zo provára a naüga maschi, boda iz gest khent augimacht bintsche pellar. Disa maschi iz gest dar earst "router" vo ARPANET, boda a par djar spetar iz khent rinominárt INTERNET. Sa hámse gibóilt pintn pittnan ändarn router, boda iz gest a San Francisco, quaise 600 km bait vort vo Los Angeles. Di zboa mánnen hám gischribet zboa lettarn "L" un "O", un poade soin girift atn ändar computer, 600 km bait vort. Disa iz gest da earst bóttá boda iz khent gintitiz internet.

Vo sém m vort izta gibéskit vil: di konnessióng iz khent vil pezzar un di computer soin khent vil pezzar, però azta in sèll tage nèt beratr gest di sèlln zboa laüt, furse hatit beratr nèt possibile sengse un schikhan sachandar vonar sait aft d'ändar vodar bèlt.

In disan momént oftre in laüt boda stian letz un soin in ospedal, iz o nèt dèstar gian vürnsen asó, umbróm vil laüt hám vorlört di arbat odar mang nèt arbat un nèt alle di famildje hám internet odar mearar computer zo studjara un zo arbata in da lestéssege zait.

I pin però konvintzart ke, azpar haltn stach panándar un resistárn, bartse palle rivan allz un bar bartn mang khearn bídrimm in únsar normálegez lem.

An grauz, Samuel Pedrazza

Biar alle soin ná zo leba a situazióng boda iz nia vürkhent. 'Z iz mearar baz an mánat bobar soin inngispèrrt dahám un mang gian auz lai zo provédra. In pasarate mánat izesse fèrmürt allz, di earstn von marzo alle, khíndar un djungen, in gántz Befeschlánt soin khent gischikht dahám vodar schual, un bintsche dōpo in vil arbatarn, boda arbatn in ufficio, izzen khent khótt zo arbata pinn computer vo dahám.

Di gántzan schualn soine organizárt zo macha videolezióng un bar hám ägihëft zo studjara vo dahám. Mōrgas habar letzióng pinn profesor, alle attavorá in computer un di compiti bobar machan o, mochan khemmen gischikht imenándarn.

Allz ditza beratr nèt possibile azpar nèt hebain internet. Ma magat machan khummane videolezióng, ma magat nèt arbatn vo dahám un ma magat nicht schikhan ummar. Sa

Istituto Cimbro
Kulturinstitut Lusérn
Tel. 0464-78.96.45
info@kil.luserna.it
www.istitutocimbro.it

GEBÏNN TÖNLE BINTARN 2020

Dar Kulturinstitut Lusérn, zoa auzohalta da Zimbarzung, hatt augilekk haür o in prais "Tönle Bintarn". Allz mocht khemmen geschikht vorda auz iz dar **vraita 8 von madjo 2020**.

L'Istituto Cimbro di Luserna, per sostenere, promuovere e sviluppare la scrittura della lingua cimbra, bandisce la nona edizione del concorso letterario "Tönle Bintarn". Gli elaborati inediti in lingua cimbra dovranno pervenire **entro venerdì 8 maggio 2020**. Regolamento completo sul sito www.istitutocimbro.it

Dar lång bintar vodar bèlt

Oramái habar pensárt z'soína auz von bintar. Di sunn hatt sa gebèmp un di puachan hám ägeheft zo plüama. Au pa rämpe, auz ná in stáing, soinda auzkhent di khlöckla vodar Lamadánna.

Auz pan lestn von lents, an mōrgas, pinne augestánt un, anvétze haz di sunn bodaz oramái hattaz gehatt gebónt zo grúazanaz balbar hám offegánt di lökhar, habar gevunt an hümbl allar gehilhet. Bèrn, 'z mage nèt hërta soin sehümma bëttar, hámne pensárt, ma sichar hetiatemar nèt impítet baz da beratr vürkhent vorda auz iz gest dar tage. 'Z hatt ägeheft di viare in tages, un sichar, balz äheft 'z snáiba in di sèlln urn, háurtz nèt au palle.

Dar sèll bintar hattaz gehatt gebónt in snea, nicht náugez, hámne pensárt. Sichar ke, abas di sèkse, balde pinn gánt auz zo nemma a kèssle holtz un zo spèrra au allz, saítma sa untgánt an gántzan stivál. Dar snea iz arkhent laise laise, groaze flöck ke 'z hatt parit ke dar heftze von an zenímetro aníaglana bóttá boda ummádar izesse postárt danídar. Biar però soiná nèt gevörtet, ombróm 'z izta nèt gest dar bint boda

Archivio KIL

heft di tēchar un boda háivart in snea un dena iz maláméntar schauvén.

In sèll abas saibar gestánt sém in haus, alle gesotz umme in tisch von khüchele, zo lásna moín tatta bodaz hatt aukontárt stórdje vo lentsge un vo toate, un a

tiabas a bóttá hattar auzgeschauget un hatt gebétschl láise: "Níeht náugez, 'z snáibet". Un asó iz khent zait zo giana in pett.

Padar naeht hánnen gebóart trítzn nídar un au pa khuechl, zo palta in takh. Alóra hattar úbargelekk di móka von kafé un i pinn augestánt. Oh, est boll habar auzgesek von vestar. 'Z izta gest nicht mear. Dar gattar, di tschúmp, dar bege, nicht mear, allz iz gest untargedekht, persin dar pontesól von haus izta nemár gest, vodar túr aftn earst stókh, saítma auzgánt geráde. Nicht mear iz gest azpe vorá, di bëlt iz gest gebéskit. Bar hám provárt zo schauvía auz, an tókkó afte bóttá, er lengarne baz i. Dōpo a zait bodaz hatt parit nemár verte, saibar geríft aftn groaz bege. Bar soinda draukhent ombróm bar hám gevuntet di maur boda iz gest aft d'ändar sait, dar bege iz gest untargedekht azpe allz daz ändar.

Laise laise, hërta schauvlante, saibar gekheart bodrúmm huam un moí vatar hatt piantárt in budáil in snea un hatt geschüttlt in khöpf: "Da pua, geabarsan nemár auz".

Un vor zboa bochan saibar nemár gánt auz von haus. 'Z lánt iz gestánt auzgehakht vodar bèlt, ena líacht un teléfono. Di medisín, gedenkhe no, saibarse gánt zo nemma pittn skín i un dar pual vodar postmáistaren vo alóra. Zboa bochan, pittn khertan zo lesa un zo lúsna stórdje.

Ditza hánnez gebóilt aukontárn zo gedenkha moín tatta, boda iz vortgánt in an ändarn bintar vo snea. I gedekhenar ke, in sèll scháula un lång lest bintar, hánnen khótt lai alle tage, ke 'z berata boll khent dar längez, un dar summar, sa khemmen hërta, un bídar berapar gánt na sbem, ma dar längez vor imen iz nemár khent un na sbem pinne nemár gánt. Disa stórdja hánnese o gebóilt kontárn

ombróm est pinne inngespèrrt, ma i hán líacht, teléfono, persin internet. Sa trangmar 'z geprovédra dahám, alle tage o. Un est, stian inngespèrrt vor mi bodeda mage stian, sbertzmar nèt ombróm 'z mergltmar nicht. Anvétze túanmar ánt alle di láüt boda mochan gian áttí arbat, magóre in pa ospedálar. An infèrníarn hattmar khótt, pittn zeachan áttí oang: "Biar gian mōrgas un bízzan nèt bíbar khearn bodrúmm abas, ombróm az auzvalt ke epparímmaz vo úsándre hatt in virus, mochpar stian vort bait vo alln". I hán lai piantárt in budáil in snea, azpe moí tatta, un hán khótt: "Da pua, geabarsan nemár auz, disar iz dar lengarste bintar vodar bèlt".

(n.g.)

Mediateca Cimbra
Pubblicata per la diffusione della lingua cimbra

Download

- Tutte le storie
- Altre storie
- Libri senza testo
- Libri senza audio

Ogni bambino apprende il linguaggio attraverso le narrazioni di chi lo circonda e, proprio dai 3 ai 5 anni, sviluppa il "pensiero narrativo", elemento estremamente importante per lo sviluppo intellettuale ed affettivo, per la capacità di interpretare gli eventi ed i rapporti di causa-effetto nonché per l'organizzazione delle sequenze temporali.

Di khíndar vorstian pittn stórdje: balsa no soin khlumma di khíndar khánen nèt lesan un schraim un asó mochana súachan zo vorstiana di bèlt nützante di stórdje boden kontárn di eltarn. Hóarante stórdje di khíndar lírnen nèt lai di bírtar un in kháng vonar zung ma sa lírnen o bia 'z khemmenda vír di sachandar, sa lírnen ke 'z izta eppaz boda iz vürkhent pellar un eppaz spetar

Bait un nâmp

Storytelling in cimbro

un lírnen o bia allz iz gípunet.

Lesan un ren bí mearar ma mage pittn khlumman khíndarn iz gántz bichte un vor ditza dar Kulturinstitut Lusérn iz ná vürzotraga an naüng prodjekt boda boazt "Bait un nâmp". 'Z iz a prodjekt augilek daz earst von alln vor di khíndar boda mang hóarn di stórdje vo Lusérn, un ándre o, gílest azpe biar vodar Katia von Kèlln un, azza sa soin guat zo lesa, mangsa nágan in geschráiba. Allz ditza di scháular mangz venen gíannante áttí bakéka Pádrer von Istituto Comprensivo Folggráit, Lavróra, Lusérn.

Di groazan o mang nemmen toal umbróm, azpe bar bízzan, lesan vil iz bichte; 'z iz eppaz boda aníaglaz mentsch boda bíll lírnen, odar pezzarn, a zung mocht tían. Lesante makma lírnen náuge bírtar, bia ma schraibetze un bia sa khemmen gípunet in an satz.

Azma lest eppaz geschríbet átz beslech iz íantrar vorstian hía ma mocht lesan di bírtar umbróm daz belese iz a zung "foneticamente trasparente"; ditza iz anvétze nèt asó dèstar azpar ren von inglés, a zung "opaca" boda kháng un geschráiba vil vert soín nèt geláich. Di táutschan zungen, un asó da únsar zung o, mochatn soín dèstar zo lesa quaise azpe daz belese ma azzar nèt sait sichar, zo hóara in djást kháng un zo lírna o hërta pezzar zo lesa un zo reda azpe biar, gídenkharaz ke alle di bírtar von Zimbarbort makma hóarn áttí websíte von Kulturinstitut un no darzáur vil tékste boma mage hóarn un lesan píttnárdar. Azta epparímmaz lestaz eppaz un biar gíanen ná lesante in hírn iz defáttí vil destrár vorstian; ditza umbróm 'z khemmenda gíntúz saiz di oang, saiz di oarn un asó nützmá zboa saín von hírn; da sèll bodaz macht darkhennen bazpar seng un da sèll bodaz macht vorstian bazpar hóarn. Azzar hatt zait un lust zo lesa túat gian áttí websíte von Kulturinstitut un súacht di "mediateca", an hauf líbardar páitnaz sa, un vil ándre bartn khemmen gíavazz ná un ná. E.v.K.